

Yalvaç Ural's *Tembeller Orkestrası* as a Teaching Tool in Turkish Education

Mehmet Yasin POLAT¹

Abstract

Text selection is very important for textbooks, which are one of the basic tools for teaching Turkish. However, when examining the studies in the literature, it is evident that the texts and activities in the textbooks are criticized in many aspects. This study is conducted based on the problem that textbooks are inadequate and insufficient in achieving educational objectives. Based on the idea that it could be an effective teaching tool in Turkish education, Yalvaç Ural's story "Tembeller Orkestrası" has been analyzed through document analysis in terms of its vocabulary elements. More than 100 vocabulary elements have been identified in the work. These elements include idioms, proverbs, formulaic expressions, clichés, terms, and foreign words. Following this, from the 2019 Turkish Lesson Curriculum, listening, speaking, reading, and writing objectives related to vocabulary were selected and categorized under common headings. At least one activity for each objective was designed using the identified vocabulary elements and their contexts. The study concluded that by thoroughly scanning works from Turkish literature to identify vocabulary elements and creating activity examples using these elements, a rich resource pool can be developed for both textbook authors and Turkish language teachers. It is believed that texts and contexts selected from this material pool, based on students' interests and needs, can facilitate textbook authors and practitioners in achieving target outcomes.

Keywords

Turkish Education

Vocabulary

Yalvaç Ural

Tembeller Orkestrası

Türkçe Eğitiminde Bir Ders Aracı Olarak Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* Hikâyesi

Özet

Türkçe öğretiminin temel araçlarından olan ders kitaplarına metin seçimi oldukça önemlidir. Fakat alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde ders kitaplarının, içerisindeki metinler ve etkinliklerle birlikte birçok açıdan eleştirildiği görülmektedir. Bu çalışma, ders kitaplarının kazanımları gerçekleştirilmede eksik ve yetersiz olması probleminde yola çıkılarak yapılmıştır. Türkçe öğretiminde etkili bir ders aracı olabileceği düşüncesinden hareketle Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* adlı hikâyesi, söz varlığı öğeleri bakımından doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. Eserde 100'den fazla söz varlığı ögesi tespit edilmiştir. Bu ögeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler ve yabancı kelimelerdir. Tespit edilen söz varlığı öğeleri bağlarıyla birlikte kaydedilmiştir. Devamında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan söz varlığı alanı ile ilişkili anlamaya dayalı dinleme-konuşma-okuma-yazma kazanımları seçilerek ortak başlıklarda sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmadaki kazanımlara yönelik tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağları kullanılarak her kazanıma yönelik en az bir etkinlik örneği oluşturulmuştur. Çalışmada, Türk edebiyatından seçilen eserlerin detaylı şekilde taranarak söz varlığı öğelerinin bulunmasının ve bu öğeler kullanılarak oluşturulan etkinlik örneklerinin hem ders kitabı yazarlarına hem de Türkçe öğretmenlerine zengin materyal havuzu oluşturulabileceği sonucuna varılmıştır. Bu materyal havuzundan ilgi ve ihtiyaca yönelik olarak seçilen metinler ve bağlar hedef kazanımları gerçekleştirilmede, ders kitabı yazarlarına ve uygulayıcılara kolaylık sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türkçe Eğitimi

Söz Varlığı

Yalvaç Ural

Tembeller Orkestrası

Article Info Makale Bilgisi	Received / Geliş Tarihi	Reviewed / Kabul Tarihi	Published / Yayın Tarihi	Doi Number / Doi Numarası
	02.06.2024	21.06.2024	30.06.2024	10.29228/ijlet.1477495

Reference Kaynakça	Polat, M. Y. (2024). Türkçe Eğitiminde Bir Ders Aracı Olarak Yalvaç Ural'ın <i>Tembeller Orkestrası</i> Hikâyesi. <i>International Journal of Languages' Education and Teaching</i> , 12(2), 87-116.
-----------------------	--

¹ Eğitimci, MEB, yasinpolat723@gmail.com , ORCID: 0009-0008-7149-8666.

Giriş

Dil, bir milletin tarihini, düşüncelerini ve duygularını taşıyan bir araçtır. Milletleri birleştirme ve korumada etkin bir ortak mirastır. Bu ortak miras, nesilden nesile yazınsal eserlerle yani metinlerle aktarılır. TDK'ye göre metin "Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü" olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2024). Bu birleşimlerden oluşan metinler aynı zamanda Türk kültürünü de taşıma görevi üstlenir. Ayrıca Türk milletinin geçmişten günümüze zihinsel yapısı ve düşünme biçimi de dilin somut bir ifadesi olan metinler yoluyla günümüze ulaşmıştır.

Dilin, kültürün ve düşüncenin en önemli taşıyıcılarından biri olan metinler, eğitim-öğretim sürecinde de önemli rol üstlenmektedir. Çünkü metnin en temel işlevlerinden biri iletişim kurmasıdır. Güneş metni "Dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracı" olarak değerlendirmiştir (Güneş, 2013, s. 606). Günay'a göre bir metnin en temel işlevi iletişim kurmaktır. Bildirişim işlevi olmayan yazılı ya da sözlü bir belge metin değildir (Günay, 2007, s. 35). Öğrenim sürecinde çocuk, bu metinlerle kurduğu etkileşimler ölçüsünde kendini ve çevresini tanıyacak; doğru ve düşünce dünyasını oluşturacak devamında kendini ifade edebilecektir.

Metinlerin öğretim sürecindeki işlevi çok yönlüdür. Öncelikle metinler dilin somut bir ifadesi olarak öğrencilerin dilin yapısını ve kullanımını anlamalarına yardımcı olur. İkinci olarak öğrencilerin temel dil becerilerini yani dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeleri için onlara fırsat sunar. Ayrıca metinler öğrencilerin karşılaşacakları farklı türlere göre eleştirel düşünme ve problem çözme gibi zihinsel becerileri geliştirmelerinde yardımcı olur. Metinlerin bir başka önemli işlevi ise öğrencilerin alıcı söz varlığını üretici söz varlığına dönüştürmedir.

Metinler aracılığıyla yeni söz varlığı öğeleri kazanan öğrencilerin, bunları sözlü ve yazılı metin üretimlerinde kullanabilmeleri hedeflenir. Söz varlığı geliştikçe birey, dil becerilerini daha etkili bir şekilde kullanacaktır. Çünkü öğrencilerin, okuduklarını veya dinlediklerini tam ve doğru olarak anlaması; anladıklarını, düşünüp tasarladıklarını söz ve yazıyla etkili biçimde anlatması kelime servetinin zenginliğine bağlıdır (Sever, 2000, s. 13). Karatay da "Dil becerilerinin bireye kazandırılması ve bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi, edinilmiş zengin kelime hazinesine bağlıdır." diyerek bu fikri destekler (Karatay, 2007 s. 144). Öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmede ilkökul sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenlerinin rolü oldukça fazladır. Türkçe öğretmeni de öncelikli olarak öğrencilerin kelime hazinesini geliştirerek devamında dil becerilerini etkin bir şekilde kullanmalarını hedefler. Bu durum 2019 TDÖP'te "Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir." şeklinde ifadesini bulur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019). Görüldüğü üzere öğretim programında da başat hedef, dil becerilerini geliştirmektir. Dil becerilerini geliştirmenin ön koşulu da öğrencilerin düzeylerine uygun biçimde söz varlıklarını zenginleştirmektir.

Söz varlığı TDK güncel Türkçe sözlükte "Bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler." şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Aksan (2015, s. 15) ise söz varlığını yalnızca bir dilin kelimelerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere söz varlığı, bir dilin içerdiği kelimelerin toplamını ifade ederken o dilde bulunan deyimler, terimler ve çeşitli ifadeleri de kapsamaktadır. İçinde barındırdığı çeşitli unsurlar belirli bir döneme göre incelendiğinde söz varlığı, dilin zenginliği, tarihsel gelişimi ve kültürel özellikleri hakkında bilgi verir. Bir dilin zenginliklerini ve toplumun kültürünü en iyi yansıtan unsurlar, efsane, destan, deyimler, atasözleri, masallar, özdeyişler, şiirler, ninniler ve benzeri edebî

eserlerdir. Bu örnekler, dilin zenginliklerini öğretmek için en önemli kaynaklardır. Bu metinler kullanılarak yapılan öğretim sürecinde öğrenciler dilin yapılarını keşfederken kurallarını sezerek ve kavrayarak dil bilincini geliştirirler. Böylelikle edebî eserlerin, dilin işleyişini anlamada kilit bir rol oynadığı görülmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinde de söz varlığının zenginleştirilmesi önemli hedeflerden biridir. Nitekim TDÖP'te "Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması amaçlanır." ifadesi yer almış ve öğrencilerin söz varlığını geliştirmenin önemi vurgulanmıştır (MEB, 2019). Yukarıda da bahsedildiği üzere söz varlığı öğretimi, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerine, dil zenginliğine ulaşmalarına ve dil bilincine sahip olmalarına katkı sağlar. Bunun için söz varlığının her bir ögesinin üzerinde durulması, her birine yönelik farklı dil becerileri içinde uygulamaya dönük etkinlikler yaptırılmalıdır. Bu etkinlikler de Türkçe öğretiminin temel aracı olan metinlerle gerçekleştirilir (Sever vd., 2011, s. 9).

Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları; öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmelerine, dört temel dil becerilerini geliştirmelerine ve dil bilgilerini pekiştirmelerine yardımcı olan en önemli araçlardan biridir. Ancak ders kitaplarının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için, öğrencilerin ihtiyaçlarına, ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olması, dilbilimsel ve pedagojik açıdan yeterli olması ve güncel kaynaklara dayanması gerekir. Bu nedenle Türkçe öğretiminde ders kitaplarının seçimi, hazırlanması ve değerlendirilmesi, öğretim kalitesini artırmak için dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Fakat alan yazın incelendiğinde Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi, kelime öğretimi ve temel dil becerilerindeki kazanımları gerçekleştirilmeye yönelik yapılacak etkinlikler bakımından eksik veya yetersiz olarak değerlendirildiği; bazı etkinliklerin sürekli kendini tekrar ettiği, farklı bilişsel düzeylere yönelik etkinlikler bakımından eksik olduğu aşağıdaki çalışmalarla tespit edilmiştir (Arslan & Bay, 2023; Dilekçi, 2022; Sarar Kuzu, 2013; Ömeroğlu & Hakkoyunmaz, 2022; Öz, 2012; Şimşek & Demirel, 2020; Yavuz, 2020).

Bu çalışmalardaki eleştiriler göz önünde bulundurulduğunda Türk edebiyatından dili etkili kullanan ve söz varlığı bakımından zengin içeriğe sahip, seçkin çocuk edebiyatı eserlerinin tespit edilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çer, Türkçe öğretiminin en önemli araçlarından birisinin çocuğun gelişimsel düzeyine uygun sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış yazınsal nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları olduğunu söyler (Çer, 2016, s. 1402). Bu eserlerin tespit edilmesi ve eserlerin içindeki öğeler kullanılarak nasıl bir öğretim ortamı oluşturulacağına saptanması da oldukça önemlidir. Böylelikle bu bilgilerden yola çıkılarak ders kitaplarına öğrencinin seviyesine uygun, çeşitli, yaratıcılık gerektiren ve farklı bilişsel düzeylere yönelik etkinlikler eklenmelidir.

Ders kitapları ne kadar geliştirilse de farklı sınıf ortamlarına ve öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına uygun olmayabilir. Çünkü her sınıfın, öğrencinin ayrı bir dinamiği ve öğrenme gereksinimi bulunmaktadır. Bu bağlamda derslerde temel araç olarak ders kitabını kullanan Türkçe öğretmenlerine de ayrı bir rol düşmektedir. Öğretmenlerin çoğunun kendi öğretim araçlarını geliştirme konusunda güven eksikliği yaşadığı için ders kitaplarına yöneldiği, asıl olması gerekenin öğretmen kendi öğrencisine ve sınıf ortamına uygun araçları hazırlayabilmesi olduğunu savunan Mert'e (2014, s. 26) göre bu sorunun çözümü "Öğretmenlere kendi derslerini düzenleyebilecekleri araçlar sağlanmalı ve şans tanınmalıdır. Böylece öğretmenler öğrencilerinin istek ve gereksinimlerini karşılayabileceklerdir." Bu saptama, Türkçe derslerinde yeterli ve verimli bir öğrenme sağlamak için ders kitaplarının tek başına araç olarak yeterli olmadığını göstermektedir. Öğretmenlere kullanabileceği hedeflenen kazanıma, sınıf ortamına ve öğrencilerine göre seçebilmelidir.

Çalışmanın Amacı

“Tembeller Orkestrası” adlı eserin TDÖP’teki kazanımları gerçekleştirilmede yardımcı bir ders aracı olabileceği öngörülmüştür. Bu düşünceden hareketle eserin söz varlığı öğeleri tespit edilmiş ve eser, TDÖP kazanımlarını gerçekleştirebilmesi bakımından incelenmiştir. Dört temel dil becerisine yönelik etkinlik örnekleri oluşturularak bu incelemenin ders kitabı yazarlarına ve uygulayıcılara yardımcı kaynak teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, gözlem ve görüşmenin yapılamadığı durumlarda, araştırılması hedeflenen olguları ortaya çıkarmak için yazılı ve görsel materyallerin analizini kapsar (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 187). Bu analiz, kaynakların bulunması, okunması, not alınması ve değerlendirilmesi üzerine dayanan işlemlerini içerir (Karasar, 2013, s. 183).

İncelenen Dokümanlar

Çalışmanın inceleme dokümanı Yalvaç Ural’ın *Tembeller Orkestrası* kitabıdır. Kitabın ilk baskısı 2013 yılında yapılmıştır. Çalışmada, kitabın 2022 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından yapılmış 9. baskısı incelenmiştir.

Yalvaç Ural’ın eserlerine yönelik kapsamlı bir söz varlığı çalışmasının yapılmamış olması ve ders kitaplarında eserlerine yer verilmemiş olması alan yazında bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Yalvaç Ural’ın çocuklar için kaleme aldığı hikâye türündeki *Tembeller Orkestrası* kitabı, sevgi, dostluk, azim, dayanışma gibi birçok değeri içinde barındırması, görsellerle desteklenmiş olması, söz varlığı açısından zengin olması, Türkçe ders saatleri içerisinde okunacak uzunlukta olması bakımından araştırmanın inceleme dokümanı olarak seçilmiştir. Eser, bu etkenlerden dolayı Türkçe öğretiminde etkili ve verimli bir öğrenme ortamı oluşturup bu sebeple Türkçe ders kitaplarında kullanılması gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak incelenmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, çalışmanın incelediği bir diğer dokümandır. 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1-8. sınıflar için çıkarılmış olan bu program, Türkçe derslerinin yol göstericisi olarak öğretimin temel hedefleri olan kazanımları içinde barındırmaktadır.

Verilerin Analizi

Aksan (2015, s. 34) söz varlığı unsurlarını temel söz varlığı, yabancı kelimeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri, kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözler olmak üzere sekiz alt başlıkta sınıflandırmıştır.

Bu sınıflandırma ile Türkçenin söz varlığını incelemek daha düzenli ve kolay hale gelmiştir. Çalışma, Doğan Aksan’ın bu sınıflandırması ölçüt alınarak yapılmıştır. Fakat çalışmanın amacına daha iyi hizmet edebilmesi için temel söz varlığı öğeleri aranmamış; çeviri kelimeler ve yabancı kelimeler ortak başlıkta incelenmiştir. *Tembeller Orkestrası* adlı eserin söz varlığı, taranarak tespit edilmiş, bulgular alan uzmanı tarafından gözden geçirilmiştir.

Tespit edilen öğeleri 2019 TDÖP’teki kazanımlarla ilişkilendirmek amacıyla söz varlığı alanı ile ilişkili ortaokul seviyesindeki kazanımlar saptanmıştır. Saptanan kazanımlardan farklı becerilerde aynı amaca hizmet edenler sınıflandırılarak ortak başlıkta incelenmiştir. Böylece etkinlik önerileri dört dil becerisine de yönelik olarak uygulayıcılar açısından daha kolay görülebilecek ve anlaşılabilir olacaktır.

Etik Kurul İzni

Çalışmamız etik kurulu kararına ihtiyaç duymamaktadır.

Bulgular

Söz varlığı Ögeleri

a. Deyimler

Deyim, TDK Türkçe sözlükte “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Aksan’a (2015, s. 39) göre deyimler toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli ögelerdir.

- Aklına uymak

“Bu yetmezmiş gibi bir de Erkin’in aklına uyup çamaşır suyuyla sildiğimiz kırık karneyi delince, hem tembel öğrencilikten yalancılık ve sahtekârlıktan dayak yememiz garantilemişti” (T.O, s. 28).

- Aklını peynir ekmekle yemek

“Sen aklını peynir ekmekle yemişsin” (T.O, s. 60).

- Alay etmek

“Hatta Kenan’ı kızdırmak için, ‘Kenan solo atarken şaşırırsan korkma, ben hatanı kroskesle kapatırım.’ diyerek alay ediyordu” (T.O, s. 76).

- Anlam vermek

“Önce bir anlam veremedik” (T.O, s. 111).

- Ayağını kaydırmak

“Tabii kalbini kırmadan arkadaşımızın ayağını kaydırmaştık” (T.O, s. 47).

- Baş etmek

“Zavallı babacığım yaşamla baş edebilmek için ince hesaplar yaparken ben de onu pazarla manavın arasında büyük bir fiyat farkı olmadığına inandırmaya çalışıyordum” (T.O, s. 24).

- Başına gelmek

“Bizim evde gittiğimiz ev gezmelerinde başımıza gelecekleri iyi biliyordum” (T.O, s. 9).

- Bir baltaya sap olmak

“Biz rock müziği çalıp insanların kulak zarlarının sese karşı dayanma gücünü ölçerken babam da, ‘Tembel oğlum bir baltaya sap oldu.’ diyerek ağlıyordu” (T.O, s. 100).

- Burnunun dibine oturmak (sokulmak)

“Zaman zaman kendisini tekmelemesine karşın bu sevimli sarman gider, yine ninenin burnunun dibine otururdu” (T.O, s. 43).

- Can vermek

“Babama mahcup olmamak için tellere dokunurken o kocaman parmaklarıyla parmaklarımın üzerine öyle bir basıyordu ki, parmaklarımın tellerle Şevki Bey’in parmakları arasında can vermemek için direndiklerini hissediyordum” (T.O, s. 19).

- Çığırından çıkmak

“Üstelik yenmiş bir mısır koçanı sahnede İhsan’ın suratında patlayınca her şey çığırından çıktı” (T.O, s. 61).

- Çılgına dönmek

“Başımızın verdiği bu güzel haber karşısında hepimiz çılgına dönmüş, çığlıklar atarak bağırmaya başlamıştık” (T.O, s. 54).

- Çileden çıkarmak

“Özellikle vokal yaparken kalın dudaklarını çocuklar gibi büzmesi bazı dinleyicileri çileden çıkarıyordu” (T.O, s. 73).

- Dayak yemek

“Bu yetmezmiş gibi bir de Erkin’in aklına uyup çamaşır suyuyla sildiğimiz kırık karneyi delince, hem tembel öğrencilikten yalancılık ve sahtekârlıktan dayak yememiz garantilemişti” (T.O, s. 28).

- Dili tutulmak

“Hepimizin dili tutulmuştu” (T.O, s. 82).

- Dili varmamak

“Ona ‘Milka inek’ demeye dilim varmıyor çünkü gerçekten çok çalışkan bir öğrenciydi” (T.O, s. 17).

- Ekmeğine yağ sürmek

“Bu, Kenan’ın ekmeğine yağ sürmüştü” (T.O, s. 79).

- El koymak

“Ve kem küm! Salih Hoca duruma hemen el koymuş ve Şakir’in elindeki fileyi kaparak, ‘Sağ ol oğlum sana zahmet oldu’ (T.O, s. 25).

- Elde etmek

“Önce bir ses denemesi, sonra da (giriş fişi olmadığı için) canım gitarımın jack girişini söküp radyoya bağlayarak elde ettiği gitar sesiyle ikinci bir deneme daha yaptı” (T.O, s. 41).

- Eli açık olmak

“Karısının akşamüzerleri dükkânına getirdiği çayı her akşam birimizle bölüşecek kadar da eli açtı” (T.O, s. 17).

- Eli titremek

“Ergüder Abi bizi dinlerken heyecandan elimiz titriyor, hata üstüne hata yapıyorduk” (T.O, s. 110).

- Eline geçmek

“Sonra bir de baktım ki, gitar babamın eline geçmiş” (T.O, s. 23).

- Gelip çatmak

“Sonunda büyük gün gelip çatmıştı” (T.O, s. 52).

- Geri çekilmek

“Yapacağımız tek şey, kendimizi göstermeden geri çekilmektir” (T.O, s. 14).

- Gözleri parlamak

Böyle bir istekle karşısına çıkınca onun da yolda para bulmuş gibi gözleri parladı (T.O, s. 40).

- Gözlerine inanmamak

“Gözlerimize inanamamıştık!” (T.O, s. 80).

- Gözü takılmak

“Bu sırada gözüm Ateşler'in balkonunda oturan yeni bir tipe takıldı” (T.O, s. 15).

- Gülmekten ölmek

“Gülmekten ölecektik!” (T.O, s. 58).

- Hava atmak

“Neyse, işte böyle olaylarla dolu bir ders yılından sonra, bir elime bütünlemeye kaldığım üç zayıflı karnemi, öteki elime de bana hiçbir zaman hava atma fırsatı vermeyen mansomit çakma bavulumu alıp düştüm o kuzeybatının en uzun köprülü kasabasının yollarına...” (T.O, s. 8).

- Hevesini almak

“Dükkânda yeterince hevesini alamamış olmalı ki, iki parça da o patlattı!” (T.O, s. 23).

- Hır çıkarmak

“Sık sık hır çıkarmasına karşın onu yine de çok özlemiştim” (T.O, s. 9).

- Hırsını çıkarmak

“Herkesin her şeyi tamammış gibi hırsımızı Taner'den çıkarmaya çalışıyorduk” (T.O, s. 69).

- İçine kurt düşmek

“Ama ‘Ya bu adam orkestrayı bırakır da dalvulcusuz kalırsak?’ diye içime bir kurt düştü” (T.O, s. 85).

- İçine sinmemek

“Ama oldukça ilkel görünen, bir kutusu bile olmayan bu amfi hiç içime sinmemişti benim” (T.O, s. 40).

- İdare etmek

“Ben de, ‘Ama yine de helal olsun, hiç olmazsa aralara Türkçe parçalar, aranjmanlar serpiştirerek durumu idare etmemizi istiyor.’ dedim” (T. O, s. 57).

- İz bırakmak

“Kenan'la oldum olası güneş gözlüğünden nefret ederdik, Orhan Kemal'in Müfettişler Müfettişi romanının bizde bıraktığı izden olsa gerek...” (T.O, s. 93).

- Kafasına kazınmak

“Öztürk Abi'nin sözü sanki kafamıza kazınmıştı: ‘Kokaj!’ Artık sinema büfesinden içecek alırken bile yanımızda Mehmet varsa “koka kola” diyemiyorduk, ‘kokaj’ anlaşılacak diye” (T.O, s. 87).

- Kalbini kırmak

“Tabii kalbini kırmadan arkadaşımızın ayağını kaydırmıştık” (T.O, s. 47).

- Kazık atmak

“Ne de olsa teyzemin kızıyla evliydi; eniştemiz olduğuna göre, bize kazık atacak hali yoktu ya...” (T.O, s. 40).

- Kendinden geçmek

“Sanki kendilerinden geçmişlerdi” (T.O, s. 97).

- Lafı ağzına tıkamak

“Her ne kadar ben, bana ait olmayan bir mandolini çalamayacağımı söyledimse de, iki mandolinin bizim gibi bir aile için lüks olduğunu söyleyerek lafı ağzıma tıkadı babam” (T.O, s. 18).

- Lafı gediğine koymak

“Taner her zaman lafı gediğine koymayı çok iyi bilirdi” (T.O, s. 66).

- Masraftan kaçmak

“Tabii boşunaydı bu çabam babam ‘küfeci’ masrafından bile kaçmaya çalıştığından beni yanında götürüyordu” (T.O, s. 24).

- Moralini bozmak

“Tabii olay, yerinde bastırılmıştı, ama bas gitarist İhsan'ın üzerine, ön sıralardan birinde oturan sarhoş balıkçılardan birinin attığı mısır koçanı moralimizi bozmuştu” (T.O, s. 53).

- Muma çevirmek

“Baktım ki böyle olmayacak, sonunda aldım şefliği elime her gün onları muma çevirdim” (T.O, s. 48).

- Ödü kopmak

“Bizimkilere yardımcı olmak ayıp değildi elbette ama mahallenin kızları o kadar acımasız ve alaycıydılar ki filelerle eve gelirken yakalanacağım diye ödüm kopar” (T.O, s. 24).

- Paçayı kurtarmak

“Ama öyle sağlandı ki bir köprü ve iki telle paçayı kurtarmıştı mandolin!” (T.O, s. 19).

- Peşine düşmek

“Düştük bizi keşfetmesini beklediğimiz ünlü organizatörlerin peşine” (T.O, s. 49).

- Razi olmak

“Sonunda Marangoz kutusuna razı olup aldık amfiyi” (T.O, s. 41).

- Sevinci kursağında kalmak

“Kendi semtimizde ünlü olma sevdamız kursağımızda kalmıştı” (T.O, s. 105).

- Sevinçten deliye dönmek

“Sevincimizden deliye dönmüştük” (T.O, s. 80).

- Sınıfta kalmak

“Tabii o zamanlar üç dersten başarısız olunca sınıfta kalınır, bir üst sınıfa devam edilemezdi; aynı sınıfta bir daha okunurdu (şimdiki gibi öğrencilere kredi verilmezdi, yani kredili sistem yoktu)” (T.O, s. 8).

- Soluğu (bir yerde) almak

“İzi Rozental'dan aldığımız gitarı sırladığım gibi soluğu doğruca evde aldık” (T.O, s. 22).

- Söz etmek

“Şova ilk çıktığımız gecenin ertesi günü bütün Fatih bizden söz ediyordu” (T.O, s. 71).

- Surat asmak

“İhsan kaş göz hareketleriyle suratını asıp çocukları korkutmaya çalışıyor, ama ne var ki, onlar daha çok gülerек eğlenerek İhsan’a leblebi atmaya devam ediyorlardı” (T.O, s. 75).

- Suratı beş karış olmak

“Fakat bir süre sonra o asık suratı birdenbire değişti ve sırtarak, ‘Gördün mü, suratları beş karıştı’ (T.O, s. 31).

- Tadına doyum olmamak

“Tam o saatlerde, Beşiktaş Kız lisesi de dağıldığından bu yürüyüşün tadına doyum olmazdı” (T.O, s. 25).

- Tavrı koymak

“Çünkü İhsan, ‘Öyle şey yok, kız kimi isterse onunla akşamüstü evine gider!’ diye tavrı koymuştu” (T.O, s. 63).

- Tefe koymak

“Yoksa bu herifler bizi tefe koyarlar” (T.O, s. 115).

- Tir tir titremek

“İhsan tir tir titriyordu” (T.O, s. 75).

- Tüyleri diken diken olmak

“Bugün bile duyduğumda tüylerim diken diken olur” (T.O, s. 78).

- Üzerine çullanmak

“İhsan her zamanki iriliğiyle adama yüklenince, adamın feryadıyla nereden geldiği belli olmayan altı kişi İhsan’la benim üzerimize çullandı” (T.O, s. 107).

- Veda etmek

“Ama bir gün Ateş gelip, ‘Ben yarın askere gidiyorum!’ deyip veda ettiğinde her şeyin artık değiştiğini ve çocukluk güllerimizin geride kaldığını anlayıverdim” (T.O, s. 118).

- Yenik düşmek

“Yine de fiyatta anlaştıktan sonra yüzündeki gülümsemeden bu pazarlıkta yenik düşmediğini, anlamış ve ‘Bay İzi’yi kazıkladık!’ diye sevinmişim” (T.O, s. 21).

- Yıldızı parlamak

“Uğurtaç’ın futbol yaşamı kesintiye uğrarken Gündüz’le benim yıldızım parlıyordu!” (T.O, s. 16).

- Yola düşmek

“Bu işi yapsa yapsa bizim Özkan yapar!’ dedi ve bir pazar günü ailece düşürdü bizi Bakırköy yollarına” (T.O, s. 39).

- Yola koyulmak

“Ve aynı gün akşamüstü, eşyalarımızı doldurduğumuz bir kamyonla apar topar yola koyulduk” (T.O, s. 11).

- Yolunu tutmak

“Gitar almak için babamla birlikte Pangaltı'nın yolunu tuttuk” (T.O, s. 21).

- Yüzkarası olmak

“Ama Mika, Erol ve Uğurtaç, takımlarının yüzkaraları olmalarına karşın, sırf topun sahibi oldukları için her maçın değişmeyen oyuncularındılar” (T.O, s. 16).

b. Atasözleri

Aksan (2015, s. 41) atasözlerini “Bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözler” olarak tanımlamıştır. Eserde tek bir atasözü tespit edilmiştir. Bu sebeple eserin atasözleri içerme bakımından zayıf olduğu söylenebilir.

- İsteksiz itle ava gidilmez.

“Boş ver hanım! İsteksiz itle ava gidilmez!” (T.O, s. 27).

c. Terimler

Terim kelimesi TDK güncel Türkçe sözlükte (TDK, 2024) “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime; ıstılah” olarak tanımlanmaktadır.

- Akerdeon

“Biraz da akerdeon çalıyordu.” (T.O, s. 48).

- Akor

“Neyse, önce ilk gitar öğretmenim olan Fikret'in gösterdiği üç akoru çalmaya başladım” (T.O, s. 27).

- Akustik

“Çünkü provayı akustik gitarlarla yaptığımız için, o davul çalınca hiçbir şey duyulmuyordu” (T.O, s. 32).

- Amplifikatör

“Bu kez de başımıza amplifikatör sorunu çıkmıştı” (T.O, s. 36).

- Baterist

“Ama şimdi bize çok acele bir basçı bir de baterist gerekiyordu” (T.O, s. 45).

- Davul

“İçeri girdikten on beş dakika sonra, öteki çocuğun davul çaldığını iki gitar bir org bir de davuldan oluşan orkestra kurmak istediklerini hatta çalışılacak yazlık gazinonun da hazır olduğunu söylediler” (T.O, s. 32).

- Detone

“Ama detone olmadan şarkı söyleyemezdik” (T.O, s. 28).

- Forte

“Bizim deyimimizle “forte” çalmayı seviyordu” (T.O, s. 71).

- Gitar

“Yumuşak bir sesle, ‘Gitar’ istiyorum!” dedim” (T.O, s. 20).

- Kontra

“Ne var ki bizim solist daha ilk anda kontra kalıp parçaya giremedi” (T.O, s. 34).

- Krokres

“Hatta Kenan’ı kızdırmak için, ‘Kenan solo atarken şaşırırsan korkma, ben hatanı kroskesle kapatırım.’ diyerek alay ediyordu” (T.O, s. 76).

- La minör, re minör

“Daha la minörü re minörü yeni öğrenmişiz, bizim başçı demez mi ‘Kendi parçamızı çalalım.’ Çıldırıyorum zannettim” (T.O, s. 48).

- Mandolin

“Şevki Bey ve Mandolin Dersleri” (T.O, s. 18).

- Mızıka

“Çok geçmeden balkondan bir mızıka sesi geldi” (T.O, s. 12).

- Nota

“Ama öyle kuralsız, notasız çalışarak da bu işin olacağı yoktu” (T.O, s. 27).

- Orkestra

“Ama o istediğim orkestrayı kurabilmemiz için iki elektrogitar almamız gerekiyordu” (T.O, s. 35).

- Parça

“Kız kardeşim her zamanki gibi şovunu yaptı ve bizim ailede herkesin çok sevdiği o parçayı yani “Beklenen Şarkı’yı çaldı, hem de gitarını bir mandolin gibi kullanarak...” (T.O, s. 23).

- Plak

“İzi Rozental, plak ve müzik aletleri satan ilginç bir yerdi” (T.O, s. 21).

- Prova

“Çünkü provayı akustik gitarlarla yaptığımız için, o davul çalınca hiçbir şey duyulmuyordu” (T.O, s. 32).

- Ritim

“Bütün parçaları bu üç akorla çalışıyordum. Sonra bir-iki ritim öğrendim” (T.O, s. 28).

- Rock

“Zaten bizim idealimiz kendi rock ve folk müziğimizden yola çıkarak özgün bir müzik üretmekti” (T.O, s. 35).

- Solist

“O mızıka çalıyor ve aynı zamanda şarkı söylüyor, solist yani!” dedim. İlhami bozuldu. ‘Biii-ziiimmm soooooo-liiis-tee iiiih-ti-yaaaaaa-cımız yok. Solist benim! Solist aranıyor demedik ki!” (T.O, s. 32).

- Tango

“O abisinin etkisinde kalmıştı ve tangolardan hoşlanıyordu” (T.O, s. 48).

- Trampet

Yine de bir trampet, bir zille bize eşlik ediyordu (T.O, s. 45).

- Ud

“Şevki Bey'den ud dersleri alıyordu” (T.O, s. 18).

d. Kalıp (İlişki) Sözcükler

Kalıp sözcükler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan birtakım sözcüktür (Aksan, 2015, s. 42).

- Allah'tan kork

“Ayıp, ayıp! Kimseden korkmuyorsanız Allah'tan korkun!” (T.O, s. 70).

- Allah hayırlara getirsin

Bizim ufaklık her zamanki sevecenliğiyle, ‘Allah hayırlara getirsin abi!’ dedi” (T.O, s. 28).

- Helal olsun

“Ben de, ‘Ama yine de helal olsun, hiç olmazsa aralara Türkçe parçalar, aranjmanlar serpiştirerek durumu idare etmemizi istiyor.’ dedim” (T.O, s. 57).

- Hoşça kal

“O da yeni orkestrasıyla prova **yapmak üzere ‘Hoşça kalın.’ diyerek bizden ayrıldı**” (T.O, s. 67).

- İnşallah

“İnşallah işi kaçırmamışızdır!” (T.O, s. 31).

- Karşılığını ne yapsa ödeyememek

“Melih Hanım Teyze'nin, yani biricik Minna'mızın bizim için yaptığı fedakârlıkların karşılığını ne yapsak ödeyemeyiz” (T.O, s. 70).

- Sağ ol

“Salih Hoca duruma hemen el koymuş ve Şakir'in elindeki fileyi kaparak, “Sağ ol oğlum sana zahmet oldu” (T.O, s. 25).

- Teşekkür etmek

“Şevki Bey'e bana yaptığı bu iyilik dolayı nasıl teşekkür etsem, bu borcumu nasıl ödesem, diye düşünüp duruyor ve onu sevgiyle anmayı da unutmuyordum” (T.O, s. 20).

e. Kalıplaşmış Sözcükler

Kalıplaşmış sözcükler ünlü kişilerin, hükümdarların, düşünürlerin, sanatçıların belli bir durumda, belli bir olay dolayısıyla söyledikleri, evrenselleşmiş sözcüktür (Aksan, 2015, s. 43).

- Anca beraber, kanca beraber

“Ama biz öylesine birbirimize bağlıydık ki, ‘Anca beraber değil, kanca beraber!’ dedik” (T.O, s. 61).

- Dile benden ne dilersen

“Dile benden ne dilersen demişti hemen!” (T.O, s. 20).

f. Yabancı Kelimeler

Aksan (2015, s. 37) yabancı kelimeleri yerleşmiş yabancı kelimeler ve yerleşmemiş yabancı kelimeler olmak üzere iki başlıkta incelemiştir. Çalışmada ikisi de tek başlıkta verilmiş, çeviri kelimeler de bunlara dâhil edilmiştir.

- Akrobat

“Bir yazlık sinemada başka orkestralar solistlerden, akrobatlar ve komiklerden oluşan program içinde biz de yerimizi aldık” (T.O, s. 34).

- Amfi

“Özkan amfinin watt'ını öyle güçlü yapmıştı ki, yazlık sinemada bile konser verebilirdik” (T.O, s. 45).

- Anons

“Artık kulağımız sunucuda, anonsu bekliyorduk...” (T.O, s. 95).

- Aranjman

“Ben de, ‘Ama yine de helal olsun, hiç olmazsa aralara Türkçe parçalar, aranjmanlar serpiştirerek durumu idare etmemizi istiyor.’ dedim” (T.O, s. 57).

- Avantaj

“Babam da Bay İzi'den aşağı değildi, ama sınıfı geçen oğluna armağan alacağı için pazarlığa avantajsız başlamıştı” (T.O, s. 21).

- Elektronik

“İlginç bir tipti, mekanik ve elektroniğe çok meraklıydı” (T.O, s. 39).

- Falso

“Hem bırakın bunları bir yana, henüz ustalaşamadığımızdan İspanyol gitarda bütün falsolar belli oluyordu” (T.O, s. 35).

- Figüran

“Ve tabii adını unutmadığı daha onlarca figüranıyla” (T.O, s. 16).

- Fuaye

“Fuayede oturduk, Latif Amca'nın verdiği randevu saatinin gelmesini bekliyorduk” (T.O, s. 80).

- Garanti

“Bu yetmezmiş gibi bir de Erkin'in aklına uyup çamaşır suyuyla sildiğimiz kırık karneyi delince, hem tembel öğrencilikten yalancılık ve sahtekârlıktan dayak yememiz garantilemişti” (T.O, s. 29).

- İdeal

“Zaten bizim idealimiz kendi rock ve folk müziğimizden yola çıkarak özgün bir müzik üretmekti” (T.O, s. 35).

- Jack girişi

“Önce bir ses denemesi, sonra da (giriş fişi olmadığı için) canım gitarımın jack girişini söküp radyoya bağlayarak elde ettiği gitar sesiyle ikinci bir deneme daha yaptı” (T.O, s. 41).

- Komedyen

“O bir komedyendi.” (T.O, s. 83).

- Komisyon

“Biri komisyoncu ötekiler de ilanı veren iki çocuk” (T.O, s. 31).

- Kontak

“Uğurtaç'ın attığı bir şut, elektrik tellerini birbirine çarptırıyor, kontak yapan teller kopuyor ve mahalle o geceyi elektrik geçiriyordu” (T.O, s. 16).

- Kristal

“Dans pistlerinin üzerinde dönen kristal bir küre vardır” (T.O, s. 111).

- Logo

“Bisikletin arka çamurluğunun uç kısmı sarı-lacivert boyanmış ve ortasına da oldukça ilkel bir Fenerbahçe logosu çizilmişti” (T.O, s. 12).

- Lüks

“Her ne kadar ben, bana ait olmayan bir mandolini çalamayacağımı söyledimse de, iki mandolinin bizim gibi bir aile için lüks olduğunu söyleyerek lafı ağzıma tıkadı babam” (T.O, s. 18).

- Matine

“Herhâlde Kulüp Sineması'nın sahibi Latif Bey de öyle düşünmüş olacak ki; bizi hemen işe aldı ve her gün matinede şova çıkmaya başladık” (T.O, s. 71).

- Mekanik

“İlginç bir tipti, mekanik ve elektroniğe çok meraklıydı” (T.O, s. 39).

- Operet

“Sonunda ‘Lüküs Hayat’ operetinin şarkısından başlamaya karar verdik” (T.O, s. 83).

- Repertuar

“Papa Joe'dan notaları alıp repertuarımızı genişletmek için yeni parçalar hazırladık” (T.O, s. 41).

- Şov

“Kız kardeşim her zamanki gibi şovunu yaptı ve bizim ailede herkesin çok sevdiği o parçayı yani “Beklenen Şarkı”yı çaldı, hem de gitarını bir mandolin gibi kullanarak...” (T.O, s. 22).

- Trençkot

“Artık gitar benim trençkotum, yani anlayacağınız montum haline gelmişti” (T.O, s. 23).

- Prova

“Aslında Ateş'in mızıkça çalışını beğenmişler ama sanırım ileride kendilerine rakip olur endişesiyle ertesi gün yapılacak provaya Ateş'i değil beni çağırdılar” (T.O, s. 31).

- Şoke olmak

“Bunu babama ilk söylediğimde, babam kendisine tekerleksiz bir otomobil satılmış gibi şoke oldu” (T.O, s. 36).

- Watt

“Özkan amfinin watt’ını öyle güçlü yapmıştı ki, yazlık sinemada bile konser verebilirdik” (T.O, s. 45).

- Sosyete

“O zamanlar sosyete isimleri çok modaydı” (T.O, s. 47).

- Somya

“Geceleri Kenan ve Kemal, Ratibe Nine'nin yattığı somyanın ayağına ip bağlıyor ve ipi çekiştirerek somyasını sallayıp zelzele oluyor heyecanı içinde ondan kurtulmanın yollarını arıyorlardı” (T.O, s. 47).

- Organizatör

“Düştük bizi keşfetmesini beklediğimiz ünlü organizatörlerin peşine” (T.O, s. 49).

- Jonglör

“Türkücüler, akrobatlar, jonglörler, şov orkestraları, folklor ekipleri...” (T.O, s. 51).

- Pelesenk

“Kendine özgü konuşma tarzı, seyircilere takılması, filmlerde onun kullandığı ve herkesin dilinde pelesenk olmuş sözler sinemanın içinde sanki havada uçuşuyordu; ‘Yeşşe’, ‘Şepkemin altındayım’, ‘Hayin çocuk’, ‘Öpeer’ gibi...” (T.O, s. 84).

- Projektör

“Yer göstericilerin el lambaları havada projektör ışıkları gibi dolaşırken, birden Mehmet'in davulcunun önünde bir mum yandı” (T.O, s. 87).

- Suare

“Akşamları suare saatlerinde sinemada yer bulunmuyor ve geçiş yollarına, sahne önlerine sandalye konuluyordu” (T.O, s. 84).

- Vokalist

“Ben Taner'e, ‘Yandık! Bu kızın arkadaşları varsa, vokalist filan olarak, gelsinler bari...’ ” (T.O, s. 63).

Kazanımların Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi

Tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağlamları, Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere kazanımlarla ilişkilendirilerek etkinlik örnekleri oluşturulmuştur. Söz varlığı alanı ile ilgili Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) kazanımlar Maden'in (2021) çalışmasından yararlanılarak sınıflandırılmış ve bunlar üzerinden etkinlikler planlanmıştır.

Söz varlığı ile ilişkilendirilen kazanımlar, farklı becerilerdeki benzer uygulamaya sahip olanlar aynı başlıkta olmak üzere sınıflandırılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde sınıflandırılan 14 kazanıma yönelik tespit edilen söz varlığı unsurları ve kesitleri kullanılarak etkinlik örnekleri oluşturulmuştur.

Kazanım 1 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.1.12. Dinleme stratejilerini uygular.

T.5.2.3.Konuşma stratejilerini uygular.

T.5.3.4.Okuma stratejilerini uygular.

T.5.4.4.Yazma stratejilerini uygular.

Temel becerilere ilişkin strateji kullanımı Türkçe Öğretim Programı'nda yöntem-teknik kullanımlarıyla açıklanmaktadır. Bu yöntem-tekniklerden söz varlığı kazanımlarıyla ilişkili olanlar ise "Not Alarak Dinleme ve Okuma, Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma ve Yazma" olarak söylenebilir. Bu doğrultuda bu kazanımları gerçekleştirmek adına aşağıdaki etkinlikler uygulanabilir:

C1. "Kız kardeşim her zamanki gibi şovunu yaptı ve bizim ailede herkesin çok sevdiği o parçayı yani "Beklenen Şarkı"yı çaldı, hem de gitarını bir mandolin gibi kullanarak..." (T.O, s. 22).

C2. " 'Bu işi yapsa yapsa bizim Özkan yapar!' dedi ve bir pazar günü ailece düşürdü bizi Bakırköy yollarına" (T.O, s. 39).

C3. "Ben de, 'Ama yine de helal olsun, hiç olmazsa aralara Türkçe parçalar, aranjmanlar serpiştirerek durumu idare etmemizi istiyor.' dedim" (T.O, s. 57).

- Öğretmenin yabancı kelimelerin veya terimlerin geçtiği sayfaları okuması sırasında dinleyici öğrencilerin bilinmeyen kelimeleri veya önemli gördükleri kısımları not etmesi şeklinde bir etkinlik düzenlenebilir. Örneğin, yabancı kelime bakımından zengin olan (1) cümlesi okunurken öğrencilere; "Anlamını bilmediğiniz kelimeleri not edin." veya "Metinde duyduğunuz çalgı aleti isimlerini kaydedin." denebilir ve böylelikle öğrencilerin dikkatlerini bir noktada toplamaya yarayan seçici dinleme etkinliği yaptırılabilir.

- Okuma stratejileri kapsamında metindeki birçok bölüme yönelik not alma ve özetleme çalışması yaptırılabilir. Bunun yanı sıra öğrencileri daha etkin hale getiren okuma tiyatrosu yöntemi de uygulanabilir. Bu yöntem için metinden diyalogların sık olduğu bölümler örneğin (2) (3) cümleleri seçilir ve öğrencilerden bu bölümleri karşılıklı konuşma şeklinde yazmaları istenir. Daha sonra seçilen öğrenciler tahtaya kaldırılır ve oluşturulan diyalogları karakterlerin sesine bürünerek okur. Bu etkinlik, birden çok strateji kullanımına ve beceri gelişimine yardımcı olabilir.

- Metinde kaydedilen anlamı bilinmeyen kelimeler sınıflandırılarak bir havuz oluşturulabilir ve ardından bu kelimelerle ilgili kısa bir konuşma yaptırılarak kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma yöntemi gerçekleştirilmiş olur. Konuşma etkinliğinden sonra konuşma konusuyla ilgili bir metin oluşturulmasının istenmesi bu kazanımları gerçekleştirmek için etkin bir yol olabilir. Örneğin (1) cümlesinde geçen çalgı aleti isimleri bulduktan sonra bunların ne olduğuna dair bir konuşma etkinliği yaptırılıp öğrencilerin bir konu hakkında fikirlerini etkili şekilde yazabilmelerini amaçlayan güdümlü yazma etkinliği gerçekleştirilebilir.

Kazanım 2 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.

T.5.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

Tüm sınıf seviyelerinde ortak olan bu kazanımları gerçekleştirmek için tespit edilen söz varlığı öğeleri aşağıdaki şekilde kullanılabilir:

C1. "Kız kardeşim her zamanki gibi şovunu yaptı ve bizim ailede herkesin çok sevdiği o parçayı yani "Beklenen Şarkı"yı çaldı, hem de gitarını bir mandolin gibi kullanarak..." (T.O, s. 23).

C4. "Ne var ki bizim solist daha ilk anda kontra kalıp parçaya giremedi" (T.O, s. 34).

C5. "Artık kulağımız sunucuda, anonsu bekliyorduk..." (T.O, s. 95).

- (1) Cümlesinden yararlanarak birkaç kelimenin öğretimi gerçekleştirilebilir. Çünkü içerisinde aynı kavram alanı içinde yer alan kelimeler bulunmaktadır. Dolayısıyla öğretmen, 'parça' kelimesinin

öğretimini (1) cümlesini kullanarak sezdirebilir. Öğrenci 'Beklenen Şarkı'nın 'Parça' olduğunu dolayısıyla *parça* kelimesinin de şarkı anlamında kullanıldığını sezer. Devamında öğretmen, gitarın mandolin gibi kullanılması kısmını tekrar dinleterek öğrencinin bildiği gitar kelimesinden yola çıkarak mandolin kelimesini de tahmin etmesini sağlayabilir. Anlamsal olarak ilişkili kelimeler kullanarak kelime tahmini, devamında öğretimi etkin bir yoldur. (4) cümlesinden yola çıkarak öğretmen dinleme sırasında öğrencilerin anlamayacağı *kontra kalmak* kalıbını öğretmek için bu eylemi mimikleriyle gerçekleştirebilir. Öğrenciler bu şekilde bu kalıbı daha iyi anlayacaktır. Ayrıca (4) cümlesindeki *parça* kelimesinin tekrarlanması da *parça* kelimesinin şarkı anlamında kullanıldığını tekrar görmelerine ve bu kullanımı pekiştirmelerine yardımcı olacaktır.

- (5) Cümlesinden hareketle sunucunun söyleyeceklerinin anons terimiyle karşılanması öğrencinin bağlamdan hareketle yapabileceği bir çıkarımdır. Öğretmen, bu ve buna benzer kelimeleri öğretirken okumayı durdurup öğrencilerine "Sizce anonsu yapan kimdir? Sunucular ne söyler? Anons kelimesinin anlamı ne olabilir?" gibi sorular yöneltebilir. Benzer şekilde öğrencinin yavaş yavaş kelimenin anlamını tahmin etmesine yardımcı olacak bağlamsal ipuçları vermek, süreci daha etkili bir hale getirebilir.

Tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağlamlarının her biri bu kazanımı yukarıdaki örneklerden hareketle veya farklı tarzda etkinliklerde gerçekleştirilebilir.

Kazanım 3 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

T.5.3.26. Metni oluşturan unsurlar arasında geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.

T.5.4.16 Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Bulgularda birçok tespit edilen söz varlığı öğesi ve bunların içinde kullanıldığı bağlamlar incelendiğinde eserde TDÖP'teki geçiş ve bağlantı ifadelerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

C6. "Sık sık hır çıkarmasına karşın onu yine de çok özlemiştim" (T.O, s. 9).

C7. "Bizimkilere yardımcı olmak ayıp değildi elbette ama mahallenin kızları o kadar acımasız ve alaycıydılar ki filelerle eve gelirken yakalanacağım diye ödüm kopar" (T.O, s. 24).

C8. "Özellikle vokal yaparken kalın dudaklarını çocuklar gibi büzmesi bazı dinleyicileri çileden çıkarıyordu" (T.O, s. 73).

C9. "Ona 'Milka inek' demeye dilim varmıyor çünkü gerçekten çok çalışkan bir öğrenciydi" (T.O, s. 17).

Örnekleri verilen geçiş ve bağlantı ifadelerini aşağıdaki gibi etkinliklerde kullanarak çeşitli uygulamalar yaptırmak mümkündür. Örneğin:

- Okuma becerisine yönelik etkinlik için önce yukarıdaki (6) (7) (8) (9) cümlelerindeki geçiş ve bağlantı ifadeleri çıkarılarak tahtaya yazılır. Öğrenciler okudukları metindeki tahtaya yazılan bu kesitleri inceler ve yerine getirilebilecek kelimeleri düşünür. Öğretmen tahtanın bir köşesinde alternatif kelimelerin olduğu bir havuz oluşturur. Ardından cümlelerden çıkardığı geçiş ve bağlantı ifadelerini öğrencilerin de katılımıyla tekrar yerlerine yazar. Öğrencilerden buldukları alternatiflerin doğruluğunu "Sizce tahminleriniz doğru muydu? Yazdıklarınızdan hangileri buraya uyuyor?" diyerek kontrol etmelerini ister. Böylelikle hem mevcut geçiş ve bağlantı ifadesi hem de yerlerine kullanabilecek farklı

geçiş ve bağlantı ifadeleri görülmüş olur. Bu etkinlikle birlikte konuya yönelik ön bilgiler harekete geçirilmiş ve ön öğrenme gerçekleşmiş olur.

- Konuşma etkinlikleri kapsamında öğrencilere (6) (7) (8) (9) örnek cümleleri sesli şekilde okumaları söylenir. Ardından bir öğrenci tahtaya kaldırılıp sevdiği bir şey ile sevmediği bir şeyi iki farklı cümlede söylemesi istenir. Devamında öğrenciden söylediği iki cümleyi “ama, karşın” gibi ifadeleri kullanarak bağlaması istenir. Farklı öğrenciler de bunu uyguladıktan sonra diğer geçiş ve bağlantı ifadelerini cümle içinde kullanma etkinlikleri düzenlenir.

- Konuşma etkinliği ile ilişkili olarak yazma etkinliği düzenlenebilir. Yukarıdaki etkinlikten sonra öğrencilerden sevdikleri bir şeyi savunarak gerekçeleriyle yazmaları istenebilir. Örneğin benim tuttuğum takım budur. Çünkü... Benim en sevdiğim roman ... dır. Özellikle ... bölümlerini sevdim gibi. Burada öğrencilerden yukarıdaki kullanımlarını gördükleri “özellikle, çünkü, karşın, ama” gibi ifadeleri cümlelerinde kullanmaları beklenir. Bununla birlikte öğrencilerden bu kelimelerin yerine okuma etkinliğinde buldukları alternatifleri de yazabilecekleri belirtilir. Böylelikle bu kazanım gerçekleştirilebilir. Öğrenciler sevdikleri bir şeyi savunurken daha ilgili olacağı ve konuşmalarındaki örnek kullanımlarından sonra bunları yazıya geçirmeleri daha kolay olacağı için etkin katılım sağlanan bir yazma etkinliği gerçekleşecektir.

Kazanım 4 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.2.7. Yabancı dillerden alınmış dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.5.4.12. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Bulgular incelendiğinde 1.6 numaralı başlıktaki tüm yabancı kelimeler bu kazanımı gerçekleştirmek için kullanılabilir.

- Konuşma etkinliği için, 1.6 numaralı başlıktan seçilen yabancı kelimeleri içeren (Örneğin: prova, figüran, şov, avantaj vb.) bir havuz oluşturulur. Öğrencilerle birlikte bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını tahmin etme çalışması yapılır. Ardından öğretmen kelimelerin TDK Türkçe sözlük yardımıyla Türkçelerini öğretir. Daha sonra bu kelimeler kullanılarak bir olayı, durumu anlatma çalışması veya karşılıklı konuşma çalışması yaptırılabilir. Öğretmenin konuşmayı örnek bir cümleyle başlatması etkinliği daha verimli hale getirebilir. “Geçen gün rol arkadaşım ile birlikte ön çalışma (prova) yaptık. O da gösteriye (şov) katılacaktı” gibi bir cümle ile etkinlik başlatılabilir. Daha sonra öğrencilerden, bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanarak konuşmalarını devam ettirmeleri istenebilir.

- Yazma etkinliği için ilk olarak tespit edilen yabancı kelimelerin olduğu cümleler tahtaya yazılır. Öğrencilerin bu kelimelerin anlamını tahmin etmesi istenir. Ardından bu kelimelerin yerine ne/neler kullanılabilir diye düşünmeleri ve yerine yazmaları istenebilir. Devamında bu kelimelerin Türkçe karşılıkları kullanılarak bir öykü veya haber yazısı yazma etkinliği planlanabilir.

Kazanım 5 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

Bulgular incelendiğinde 68 farklı deyim kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu kitaptan yararlanılarak çeşitli deyim etkinlikleri yaptırılabilir. Yukarıdaki okuma ve yazma becerilerindeki kazanımlara yönelik yapılabilecek etkinlik örneklerinden bazıları şunlardır:

C10. "Baktım ki böyle olmayacak, sonunda aldım şefliği elime her gün onları muma çevirdim" (T.O, s. 48)

C11. "Hepimizin dili tutulmuştu" (T.O, s. 82).

C12. "Ama öyle sağladı ki bir köprü ve iki telle paçayı kurtarmıştı mandolin!" (T.O, s. 19).

• Türkçe öğretmeni okuma etkinlikleri kapsamında (10) (11) (12) cümlelerini okuttuktan sonra öğrencilere ucu açık sorular sorabilir. Örneğin "Sizce muma nasıl çevrilmiş olabilirler? Dillerini kim tutmuş? Paçasını neyden kurtarmış?" gibi sorularla öğrenci düşünmeye sevk edilir. Öğrencinin kelime gruplarının mantıksız olduğunu ve mecaz anlamda kullanıldığını fark etmesi sağlanır. Mecaz kullanımların farkına varan öğrencilere kitabı tekrar okuyarak buna benzer mecaz kullanım kalıplarını yani deyimleri tespit etmelerine yönelik etkinlik yaptırılabilir. Devamında öğrencilerden bu kelime gruplarını kendileri de birer cümle içinde kullanmalarını isteriz.

• Deyimlerin yazıda kullanılarak söz varlığına kazandırılması için öğretmen basit düzeyde boşluk doldurma etkinliği, konu biraz daha öğrenildiğinde öykü yazma etkinlikleri planlayabilir. Örneğin tahtaya 1.1'deki Deyimler başlığından farklı deyimleri içeren cümleler yazılır ve deyimler boş bırakılır. Öğrenciler boş bırakılan yerleri bağlama uygun şekilde doldurur. Devamında deyim açıklamasını da altlarına yazmaları isteriz. Deyimlere yönelik boşluk doldurma etkinliklerinden sonra öğretmen, öğrencilerin seviyesine uygun birçok deyim içeren bir havuz oluşturur ve tahtaya yazar. Öğrenciler bu havuzdan seçtikleri deyimleri metinlerinde kullanarak kitabın da içeriğiyle uyumlu olacak şekilde müzikle ilgili bir öykü yazar. Böylelikle basit ve orta düzey etkinliklerle deyimler üretici söz varlığına kazandırılmış olur.

Kazanım 6 ve Etkinlik Örnekleri

T.7.3.38. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.

T.7.4.6. Bir işin işlem basamaklarını yazar.

Bu kazanımları öğretmek için öğrenciler, bir işin, olayın adım adım yapılışını veya uygulanış biçimini içeren metinlerle karşılaştırılmalıdır. Metinden alınan aşağıdaki bölüm bu kazanımı gerçekleştirmek için uygundur:

C13. "Babama mahcup olmamak için tellere dokunurken o kocaman parmaklarıyla parmaklarımın üzerine öyle bir basıyordu ki, parmaklarımın tellerle Şevki Bey'in parmakları arasında can vermemek için direndiklerini hissediyordum" (T.O, s. 19).

• Hem deyim öğretiminde hem de terim öğretiminde uygulanabilecek (13) cümlesi kullanılarak öğrencilere "Mandolin enstrümanını çalabilmek için hangi adımları izlemek gerekiyor?" sorusu sorulur. Öğrencilerden bu cümlenin geçtiği bölümü dikkatlice okuyup anlamaları isteriz. Devamında öğretmen, öğrencilerle birlikte mandolin çalmanın basamaklarını tahtaya yazar ve herkesin bu sırayı görmesini sağlar.

• Öğrencilerden kendi bildikleri bir enstrümanı çalmanın, sporun veya bir becerinin işlem basamaklarını adım adım yazmaları isteriz. Örneğin bir öğrenci bisiklet sürmenin her bir basamağını adım adım yazarken diğer bir öğrenci yüzmek için neler yapılması gerektiğini sırasıyla yazabilir.

Kazanım 7 ve Etkinlik Örnekleri

T.7.3.36. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.

T.7.4.8. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

Anlatım biçimlerinin öğretimi 7. sınıftan itibaren gerçekleştirilir. Bu kazanım için öğrencinin anlatım biçimlerinin kullanıldığı örnek metinlerle sıkça karşılaştırılması gerekir. Metinden tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağlamları bu konunun öğretiminde aşağıdaki gibi kullanılabilir:

C8. "Özellikle vokal yaparken kalın dudaklarını çocuklar gibi büzmesi bazı dinleyicileri çileden çıkarıyordu" (T.O, s. 73).

C14. "Neyse, işte böyle olaylarla dolu bir ders yılından sonra, bir elime bütünlemeye kaldığım üç zayıflı karnemi, öteki elime de bana hiçbir zaman hava atma fırsatı vermeyen mansomit çakma bavulumu alıp düştüm o kuzeybatının en uzun köprülülü kasabasının yollarına..." (T.O, s. 8).

• (8) cümlesi betimleme, (14) cümlesi öyküleyici anlatım biçimine örnek teşkil eder. Öğrencilerden bu parçaları okuyup nasıl bir anlatımın ağır bastığını bulmaları istenir. Buna benzer farklı parçalar da gösterilerek öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri sezdirilir.

• Yazma etkinliği kapsamında sınıf iki gruba ayrılır. İlk gruptaki öğrencilerden öğrendikleri anlatım biçimlerini kullanabilmeleri için (8) cümlesindeki gibi bir kişinin fiziksel özelliklerini anlatarak betimlemeleri istenir. İkinci gruptaki öğrencilerden (14) cümlesindeki gibi başlarından geçen bir olayı yer, zaman ve kişileri bildirerek anlatmaları istenir. Böylelikle ilk gruptaki öğrencilerin betimleyici anlatım biçimini, ikinci gruptaki öğrencilerin öyküleyici anlatım biçimini kullanmaları sağlanabilir.

Kazanım 8 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.

Bu kazanım ile herhangi bir hazırlık yapmadan öğrencinin bir konu hakkında konuşabilmesi hedeflenir. Bunun için yapılabilecek etkinlik örnekleri şunlardır:

- Yolda karşılaşılan iki arkadaşın sohbeti
- Pazar yerindeki bir sohbet
- Telefon konuşmalarındaki sohbet

Hazırlıksız konuşmaların genellikle günlük hayatta gerçekleşen ansızın sohbetler şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu kazanımda iki kişinin günlük hayat sohbetleri ön plana çıkacağı için kalıp sözler kesinlikle kullanılacaktır. Eserde tespit edilen kalıp sözler, hazırlıksız konuşma etkinlikleri için etkin bir malzeme olabilir. Bu malzemeleri kullanarak aşağıdaki gibi bir hazırlıksız konuşma etkinliği planlanabilir:

C15. "İnşallah işi kaçırmamışızdır!" (T.O, s. 31).

C16. "Ben de, 'Ama yine de helal olsun, hiç olmazsa aralara Türkçe parçalar, aranjmanlar serpiştirerek durumu idare etmemizi istiyor.' dedim" (T.O, s. 57).

C17. "O da yeni orkestrasıyla prova yapmak üzere 'Hoşça kalın.' diyerek bizden ayrıldı" (T.O, s. 67).

C18. "Şevki Bey'e bana yaptığı bu iyilik dolayı nasıl teşekkür etsem, bu borcumu nasıl ödesem, diye düşünüp duruyor ve onu sevgiyle anmayı da unutmuyordum" (T.O, s. 20).

• Öğretmen, öğrencilerine (15) (16) (17) (18) cümlelerini dikkatle incelemelerini ve günlük hayatta kullanılan kişiler arası ilişkileri sağlayan kelimeleri tespit etmelerini söyler. Ardından bu sözlerin günlük hayatta ne işe yaradığını ve bu sözler gibi başka hangi sözlerin olduğunu sorar. Öğrencilerden çeşitli cevapları aldıktan sonra bu sözlerin kalıp sözler olduğu ile ilgili açıklama yapar. Kalıp sözleri kullanmaları için öğrencileri ikili olarak eşleştirir ve kalıp sözleri kullanarak uzun zamandır

karşılaşmamış iki dostu canlandırmalarını ister. Bu etkinlikte konuşmanın gelişimine göre öğrencilerden “merhaba, teşekkür ederim, hoşça kal ve inşallah” gibi kalıp sözleri kullanmaları beklenir. Kalıp sözleri kullanan öğrenciler aynı zamanda hazırlıksız bir konuşma yapmış olur.

Kazanım 9 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

Konuşma becerisi başlığında yer alan bu kazanım, kelimelerin ve kelime gruplarının doğru kullanımı ile ilgilidir. Bu kazanım özellikle öğrencilerin bilmediği kelimeleri cümlelerinde doğru şekilde kullanabilmeleri ile gerçekleştirilir. Aşağıdaki etkinlik bu kazanım için bir örnek olabilir:

C19. “Bir yazlık sinemada başka orkestralar solistlerden, akrobatlar ve komiklerden oluşan program içinde biz de yerimizi aldık” (T.O, s. 34).

C20. “Zaten bizim idealimiz kendi rock ve folk müziğimizden yola çıkarak özgün bir müzik üretmekti” (T.O, s. 35).

C21. “Her ne kadar ben, bana ait olmayan bir mandolini çalamayacağımı söyledimse de, iki mandolinin bizim gibi bir aile için lüks olduğunu söyleyerek lafı ağzıma tıkadı babam” (T.O, s. 18).

• Öğretmen yeni öğrenilen kelimeleri sözlü anlatımda doğru şekilde kullanabilmeleri için öğrencilerine farklı konuşma etkinlikleri oluşturur. Örneğin (19) (20) (21) cümlelerindeki yabancı kelimeleri kullanmalarını isteyerek bir konuşma etkinliği düzenleyebilir. Etkinlik sırasında kelimenin yanlış kullanımını tespit ettiğinde hemen dönüt/düzeltilme vererek öğrencinin yanlışını düzeltir. Böylelikle yeni öğrenilen veya henüz üretici söz varlığına dönüştürülmemiş kelimelerin kullanımı öğretilir.

• Öğretmen, öğrencilerinin kelimeleri doğru şekilde kullandığını ölçmek için hazırlıksız konuşma yaptırabilir. Yukarıdaki (19) (20) (21) cümlelerini tahtaya yazar. Her bir bilinmeyen kelimeyi ayrı bir konu başlığı olarak düzenler. Bu konu başlıklarını rastgele seçtiği öğrencilerine teker teker vererek onları kelime hakkında konuşturur. Öğrencinin kelime kullanımında herhangi bir yanlışlık olup olmadığını değerlendirmeleri için akran değerlendirme uygulaması düzenler. Öğrenciler kelime üzerine konuşan arkadaşlarını değerlendirirken konuşma etkinliği daha eğlenceli hale gelebilir ve yanlış kullanımları aramaya çalışan öğrenciler için daha öğretici bir uygulama olabilir.

Kazanım 10 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.3.32. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Deyim öğretimiyle ilgili tespit edilen söz varlığı öğeleri kullanılarak söz sanatlarına yönelik etkinlikler de düzenlenebilir. Örneğin:

C22. “Gülmekten ölecektik!” (T.O, s. 58).

C23. “Böyle bir istekle karşısına çıkınca onun da yolda para bulmuş gibi gözleri parladı” (T.O, s. 40).

• (22) Cümlesi okutulup öğrencilere “Sizce gülmekten ölünebilir mi? Buradaki asıl kastedilen şey ne olabilir?” diye sorduktan sonra bu cümlenin bir abartma yani mübalağa ifadesi olduğu sezdirilir. (23) Cümlesi okutulup öğrencilere “Para bulmuş birinin yüz ifadesi nasıl olur?” diye sorulur. Bunu bir öğrencinin mimikleriyle göstermesi istenir. Devamında bu ifadenin bir benzetme cümlesi olduğu ‘gibi’ kelimesinin de benzetme işlevi olduğu açıklanır.

• Yukarıdaki etkinlikler yaptırıldıktan sonra metinden abartma ve benzetme içeren farklı cümlelerin tespit edilmesi istenebilir. Daha sonra öğretmen, öğrencilerinden abartma ve benzetme içeren örnek cümleler yazmaları için yönlendirebilir. Böylelikle hem alıcı hem de üretici söz varlığı geliştirilebilir.

Kazanım 11 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.3.33. Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı kelimeleri ayırt eder.

Metinde tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağlamları, aşağıdaki gibi okuma etkinlikleri içinde kullanılarak öğrencilere gerçek, mecaz ve terim anlamlı kelimeler kazandırılabilir:

C24. "İçeri girdikten on beş dakika sonra, öteki çocuğun davul çaldığını iki gitar bir org bir de davuldan oluşan orkestra kurmak istediklerini hatta çalışılacak yazlık gazinonun da hazır olduğunu söylediler" (T.O, s. 32).

C25. "Uğurtaç'ın futbol yaşamı kesintiye uğrarken Gündüz'le benim yıldızım parlıyordu!" (T.O, s. 16).

C26. "Sonra bir de baktım ki, gitar babamın eline geçmiş" (T.O, s. 23).

• (24) Cümlesinden yararlanarak öğretmen "Buradaki çalgı isimleri sizce neler olabilir? Tespit ediniz." diyerek müzik terimlerini bulmalarına ve fark etmelerine yardımcı olabilir. Devamında bunların belirli bir kavram alanına hitap ettiği söylenir ve benzer şekilde belirli bir kavram alanına ait kelimelerin terim anlam kabul edildiği açıklanır. Daha sonra metindeki birçok farklı örnek bağlam, öğrencilere okutularak terimleri bulmaları istenir. Devamında öğrencilere sevdikleri bir spor dalına yönelik terimler sorulur ve bunları yazmaları istenebilir.

• (25) ve (26) cümlelerinden yararlanarak deyim olan kelime grupları sezdirildikten sonra gerçek ve mecaz olanı fark etme çalışması yaptırılabilir. Öğrencilere "Sizce birinin yıldızı parlayabilir mi? Burada ne kast ediliyor olabilir?" diyerek mecaz olanı fark etmeleri sağlanır. Devamında öğrencilere "Bir şey birinin eline geçebilir mi? Burada anlatılmak istenen nedir?" diye sorularak gerçek anlamda kullanılan deymi fark etmeleri sağlanır. Buradan hareketle metindeki farklı bölümleri okutarak gerçek ve mecaz anlamda kullanılan kelime ve kelime gruplarını bulma çalışması yaptırılabilir.

Kazanım 12 ve Etkinlik Örnekleri

T.5.3.31. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Öğretim programında bu kazanım "Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar üzerinde durulur." şeklinde açıklanmıştır. Tespit edilen söz varlığı öğeleri ve bağlamları incelendiğinde bu kazanıma yönelik aşağıdaki gibi etkinlikler düzenlenebilir:

C27. "Ama Mika, Erol ve Uğurtaç, takımlarının yüzkaraları olmalarına karşın, sırf topun sahibi oldukları için her maçın değişmeyen oyuncularındılar" (T.O, s. 16).

C28. "Papa Joe'dan notaları alıp repertuarımızı genişletmek için yeni parçalar hazırladık" (T.O, s. 41).

C29. "Hatta Kenan'ı kızdırmak için, 'Kenan solo atarken şaşırırsan korkma, ben hatanı kroskesle kapatırım.' diyerek alay ediyordu" (T.O, s. 76).

• Öğretmen tahtaya (27) (28) (29) cümlelerini yazar. Öğrencilerinden bu cümlelerin taşıdıkları anlamları düşünmelerini ister. Daha sonra öğrencilerinin neden-sonuç ve amaç-sonuç cümlelerini

birbirinden ayırt edebilmesi için ilk iki cümledeki “için” kelimelerinin yerine “amacıyla” ifadesi getirmelerini anlamlı olan cümlelerin amaç-sonuç cümlesi olduğunu belirtir. Aynı uygulama benzer cümlelerle tekrarlanarak konunun pekiştirilmesi sağlanır. Daha sonra öğretmen, öğrencilerinin üçüncü cümledeki anlama yönelik tahminlerini alır. Tahminleri değerlendirdikten sonra koşul-sonuç cümlesi için “Yapılacak işin bir şarta bağlı olduğu cümleler” olarak açıklama yapılır. Benzer örnekler vererek koşul-sonuç cümlelerini de pekiştirmeleri sağlanabilir.

•Öğrencilerden (27) (28) (29) cümleleri okumaları istenir. İlk cümledeki yüzkarası olmanın utanma ile ilgili olduğunu, ikinci cümlede yeni bir şey üretmenin sevinç/coşku ile ilgili olduğunu, üçüncü cümledeki kızmak eyleminin kızgınlık duygusu ile ilgili olduğunu fark etmeleri sağlanır. Daha sonra öğrencilerden farklı duyguları belirten mimikler yapmaları ve bu duyguları belirtecek cümleler yazmaları istenir. Öğrenciler cümlelerini okudukça birbirlerinin cümlelerindeki duygu ifadelerini bulmaya çalışabilirler. Böylelikle daha eğlenceli ve etkin katılımın olduğu bir etkinlik düzenlenebilir.

Kazanım 13 ve Etkinlik Örnekleri

T.8.4.12. Kısa metinler yazar.

Bu kazanım 5-6-7-8. sınıf seviyelerinin hepsinde bulunan ortak bir kazanımdır. Fakat alt açıklamaları sınıf seviyelerine göre aşağıdaki gibi farklılık göstermektedir:

5. Sınıf: Öğrenciler dilekçe yazmaya teşvik edilir.

6. Sınıf: Duyuru, ilan ve reklam metinleri yazdırılır.

7. Sınıf: Haber metni, anı yazmaya teşvik edilir.

8. Sınıf: Haber metni, günlük ve anı yazmaya teşvik edilir.

Bu doğrultuda bu kazanımı gerçekleştirmek amacıyla tespit edilen söz varlığı unsurlarından hareketle aşağıdaki etkinlik örnekleri verilebilir:

C30. “O mızıka çalıyor ve aynı zamanda şarkı söylüyor, solist yani!” dedim. İlhami bozuldu. ‘Biii-ziiimmm soooooo-liiis-tee iiiih-ti-yaaaaaa-cımız yok. Solist benim! Solist aranyor demedik ki!” (T.O, s. 32).

C31. “Ama biz öylesine birbirimize bağlıydık ki, ‘Anca beraber değil, kanca beraber!’ dedik” (T.O, s. 61).

•(30) Cümlesindeki solist kelimesinden yola çıkarak verilen kelimenin içerisinde bulunduğu bağlam incelendiğinde metinde kurulan bir müzik grubu için solist bulamama sorunu tespit edilir. Türkçe öğretmenin bu aşamada hemen öğrencilere şu soruyu yöneltip “Bu kitaptaki gibi bir müzik grubu kurduğunuzu hayal edin. Grubunuz için bir solist arıyorsunuz. Nasıl bir duyuru veya ilan yazısı yazdınız? Örneklerinizi bekliyorum” ifadesi kullanarak bu kazanımın 6.sınıftaki alt açıklamasını gerçekleştirmeye yönelik etkinlik planlayabilir.

•(31) Cümlesinde tespit edilen Anca beraber, kanca beraber kalıplaşmış sözünden yola çıkarak öğretmen, “Anca beraber, kanca beraber sözü hakkında ne düşünüyorsunuz? Ne anlama geliyor olabilir?” Sorusunu sorduktan sonra “Siz de dostlarınızla beraber yaşadığınız bir anınızı anlatınız.” yönergesini vererek öğrencilerinden yaşadıkları bir anıyı anlatmalarını isteyebilir. Böylelikle bu kazanımın 8.sınıftaki alt açıklamasını gerçekleştirmeye yönelik etkinlik planlayabilir.

Kazanım 14 ve Etkinlik Örnekleri

T.8.4.8. Yazılarında mizahi öğeler kullanır.

C32. "Öztürk Abi'nin sözü sanki kafamıza kazınmıştı: 'Kokaj!' Artık sinema büfesinden içecek alırken bile yanımızda Mehmet varsa "koka kola" diyemiyorduk, 'kokaj' anlaşılacak diye" (T.O, s. 87).

•Yazılarında mizahi öğeler kullanma kazanımını gerçekleştirmek çocuk açısından oldukça zordur. Çünkü hâlihazırda bir metin oluşturmak bile öğrencilere ilk başlarda zor gelmektedir. Bu nedenle çocuktan hem bir metin oluşturmasını hem de metnin içinde mizahi öğeleri kullanmasını istemek adım adım kazandırılması gereken bir davranıştır. Bunun için çocuk, öncelikle mizahi öğelerin yer aldığı çok sayıda metinle karşılaştırılmalıdır. Yukarıda verilen (32) cümlesi ve devamındaki bağlam, mizahi öğelerin, güldürü ve eğlence unsurlarının zengin olduğu bir bölümdür. Öğrencilere buradaki komik unsurların kaynağı sorulup cümlede olduğu gibi kendilerinin de bir kelime oyunu yaparak mizahi öğelere yer verdiği bir metin yazmaları istenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Türkçe eğitiminin en temel amaçlarından olan dört temel beceriyi geliştirme, söz varlığının geliştirilmesiyle yakından ilişkilidir. Söz varlığı ise Türkçe derslerinde öğretmenin en çok kullandığı materyal olan ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla geliştirilir. Alan yazındaki araştırmalar, ders kitaplarındaki metinlerin ve metinlere bağlı etkinliklerin; dört temel beceriyi, söz varlığını ve dil bilgisini geliştirmede yetersiz olduğu yönünde sonuçlar ortaya koyar.

Bu araştırmada, Yalvaç Ural'ın çocuklara yönelik yazdığı *Tembeller Orkestrası* kitabı, Türkçe derslerinde söz varlığını ve dört temel dil becerisini geliştirmek amacıyla doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda 100'den fazla söz varlığı ögesi tespit edilmiştir. *Tembeller Orkestrası'nın* Türkçe derslerinde kullanılabilir nitelikte bir kaynak olduğu belirlenmiştir.

Ders kitaplarının çeşitli açılardan yetersiz olması probleminden hareketle çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* eseri, söz varlığı öğeleri açısından incelenmiş, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler ve yabancı kelimelere yönelik unsurlar tespit edilmiş ve bağlamlarıyla birlikte belirtilmiştir. Tespit edilen öğelere yönelik temel beceriler altında sınıflandırılan 14 kazanıma yönelik etkinlik örnekleri oluşturulmuştur.

2019 TDÖP'ten söz varlığıyla ilişkili kazanımlar, alan uzmanı yardımıyla seçilip sınıflandırılmıştır. Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* adlı eserinden hareketle tespit edilen söz varlığı öğeleri ve içerisinde kullanıldıkları bağlamlardan yola çıkılarak etkinlik örnekleri oluşturulmuştur. Etkinlik örnekleri, sınıf ortamı ve hedef kazanımının içeriğine göre aktif öğrenme stratejilerinin, metinle öğrenme ve sezdirme yönteminin ilkeleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Seçilen eserin ortaokul düzeyindeki her kademe için etkinlik düzenlemeye elverişli olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda tüm sınıf seviyelerine yönelik söz varlığı geliştirmeyi hedefleyen;

- yöntem-teknik kullanımı
- deyim ve atasözleri kullanımı
- okuduklarıyla ilgili çıkarımda bulunma
- geçiş ve bağlantı ifadeleri
- gerçek mecaz ve terim anlamlı sözcükler
- bağlamdan hareketle kelimenin anlamını tahmin etme
- metindeki söz sanatlarını bulma

- hazırlıksız konuşmalar yapabilme
- konuşmalarında kelimeleri doğru anlamlarında kullanma
- farklı türde metinler yazma
- yabancı sözcüklerin Türkçelerini kullanma

etkinlikleri oluşturulmuştur. Ayrıca, 7. ve 8. sınıf düzeyinde öğrencilerin anlatım biçimlerini sezmelerini ve bir işin işlem basamaklarını yazmalarını kolaylaştıran etkinlik örnekleri ile 8. sınıf için mizahi öğeleri yazılarında kullanmalarına yönelik etkinlik örnekleri de planlanmıştır. Bu açıdan eser, içerisinde birçok farklı etkinlik oluşturulabilecek öğeler barındırdığı için Türkçe derslerinde kullanılmak için uygun bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın bulguları, ders kitaplarının söz varlığını geliştirme konusundaki yetersizliklerini geliştirmeye yöneliktir. Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* eseri üzerinden yapılan incelemede, ders kitaplarının eksik kaldığı noktaların, nitelikli edebiyat eserleri ile desteklenebileceği görülmüştür. Bu çalışma, öğrencilerin dört temel beceriyi geliştirmelerine katkı sağlayacak özellikle deyim, terimler ve kalıp sözler açısından zengin bir söz varlığı materyali sunmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında, sadece bir eserin incelenmiş olması ve söz varlığı unsurlarının sayısal analizine odaklanılmaması yer almaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın amacı söz varlığı öğelerinden hareketle etkinlik örnekleri sunmak olduğu için bu sınırlılıklar, çalışmanın genel geçerliliğini etkilememektedir.

Bu çalışmanın verileri ile alanda incelenen diğer söz varlığı çalışmaları birçok açıdan benzerlik göstermektedir. Tespit edilen söz varlığı öğeleri arasında deyimlerin en çok, atasözlerinin ise en az tespit edilen öge olması, bu benzerliklerin en önemli göstergesidir (Baş, 2016; Mete, 2016; Aslan, 2022). İncelenen eserde kalıplaşmış sözlerin sayıca diğer öğelerden daha az olması da diğer araştırmalarla benzerlik taşımaktadır.

Bu çalışmayla amaçları açısından benzerlik gösteren bir diğer çalışma Bayraktar ve Erkoç (2021) tarafından yapılmıştır. Türkçe derslerinin metin ve etkinlik üzerinden ilerlediğini savunan bu çalışmada, derslerin yalnızca ders kitapları üzerinden gidilmesinin tekdüzeliğe yol açacağı belirtilmektedir. Bu doğrultuda Türkçe öğretmenlerinin derslerde öğrencinin seviyesine uygun metin ve etkinliklerle dersini zenginleştirmesi gerektiği savunulur. Dolayısıyla Türkçe derslerini yalnızca ders kitaplarından işlemenin yetersiz olacağı ve farklı bir materyal havuzunun gerekliliği sonucu bu iki araştırma için de ortaktır.

Çalışma, alan yazındaki diğer söz varlığı çalışmalarından farklı olarak söz varlığı unsurları sayısı veya sıklığı üzerinde durmamış, öğelerin çeşitliliği üzerinde durmuştur. Bunun sebebi de söz varlığı öğelerinden ve kesitlerinden hareketle farklı etkinlik önerileri sunmaktır. Bu şekilde uygulayıcılara ve ders kitabı yazarlarına metin seçiminde ve kazanımlara yönelik etkinlik oluşturmada kolaylık sağlayabileceği düşünülmektedir. Söz varlığı öğelerini ve kesitlerini kullanarak TDÖP'teki söz varlığı kazanımlarına yönelik etkinlik önerileri oluşturması çalışmayı alan yazındaki diğer söz varlığı araştırmalarından farklılaştırmaktadır.

Yapılan çalışmanın ders kitabı yazarlarına, nitelikli metin seçiminde ve bu metinlerden hareketle dört temel beceriyi ve söz varlığını geliştirmeyi hedefleyen çeşitli etkinlik uygulamaları oluşturmada; öğretmenlere ise öğrenme ortamını çeşitlendirmede, öğrencileri farklı metinlerle buluşturabilmede ve ilgilerini çekerek derse katılımlarını arttırmada kolaylık ve fayda sağlayacağı söylenebilir.

Öneriler

Verilen etkinlik örnekleri teknoloji ile birleştirildiğinde günümüz öğrencilerinin ilgisini daha fazla çekeceği buna bağlı olarak daha verimli bir sınıf ortamı oluşturulacağı söylenebilir. Etkinliklerin teknoloji ile birleşimi uygulaması için Web 2.0 araçları örnek gösterilebilir. Web 2.0 araçları öğrencilerin etkileşimini artırmak, içerik oluşturmayı kolaylaştırmak ve öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirmek amacıyla kullanılır. Türkçe öğretiminde de farklı alanlarda Web 2.0 araçları kullanılabilir. Bir Web 2.0 aracıyla oluşturulan etkinlik örneği aşağıda verilmiştir:

Kazanım 13 ve Etkinlik Örneği

T.8.4.12. Kısa metinler yazar.

Bu kazanımdan hareketle öğrencilerden dilekçe, haber metni, ilan, duyuru, anı ve reklam metinleri yazmaları beklenir. Bu kazanımı daha fazla duyu organına hitap ederek gerçekleştirmek için uygulanan etkinlik örneğinde logo, afiş, broşür ve poster gibi görsel içerikler oluşturmada etkili olan aynı zamanda ücretsiz erişime açık Canva Web 2.0 aracı, aşağıdaki gibi kullanılabilir:

C30. "O mızıka çalıyor ve aynı zamanda şarkı söylüyor, solist yani!" dedim. İlhami bozuldu. 'Biii-ziiimmm soooooo-liiis-tee iiiih-ti-yaaaaaa-cımız yok. Solist benim! Solist aranyor demedik ki!" (T.O, s. 32).

- Canva uygulaması açılır. (30) cümlesinden yola çıkılarak renkli bir şablon oluşturulur. Bu şablon bir ilan veya duyuru şablonu olmalıdır. Öğrencilerle beraber ortak kararlarla seçilen şekil ve görseller şablonun içine yerleştirilerek şablon son halini alır. Sonrasında öğrencilerden (30) cümlesini ve metindeki bağlamı göz önünde bulundurarak bir gruplarının olduğu ve bu gruba solist aradıkları bir durumu düşünmeleri istenir. Bu ihtiyaç doğrultusunda öğretmen, öğrencilerden görselini oluşturdukları duyuru veya ilan şablonunun metnini yazmasını isteyebilir. Böylelikle "Kısa metinler yazar." kazanımı gerçekleştirilebilir.

Web 2.0 araçların kullanımıyla öğretmenlerin temel araç ve gereci olan ders kitapları, hem edebiyatımızdan seçkin çocuk edebiyatı metinleri ile hem de çağdaş öğretim yöntemleri ile zenginleştirilmiş olacaktır. Tüm bunların uygulandığı sınıf ortamında, öğrencilerin ilgi alanlarına ve daha fazla duyu organına hitap edeceği için öğrenmenin daha üst düzeyde gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Yalvaç Ural pek çok ödüle sahip bir yazardır. Bu çalışmadan yola çıkarak benzer şekilde kendisinin farklı eserleri söz varlığı açısından incelenebilir. Tespit edilecek söz varlığı öğeleri ve farklı bağlamlar etkinlikleri çeşitlendirmede ders kitabı yazarlarına ve öğretmenlere kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Yalvaç Ural'ın *Tembeller Orkestrası* adlı eserinden hareketle tespit edilen söz varlığı öğeleri ve etkinlik önerilerinin kullanımıyla birçok açıdan eleştirilen ders kitaplarının zenginleşeceği, ders kitabı yazarlarına ve öğretmenlere kolaylık sağlayacağı, etkinlikleri çeşitlendirip farklı kaynaklardan yararlanılacağı için öğrencilerin ilgisini çekmede işe yarayacağı söylenebilir.

Sonuç olarak bu araştırmadan yola çıkarak edebiyatımızdan farklı çocuk edebiyatı yazarları da incelenebilir. Bu incelemelerin yalnızca söz varlığını tespit etmekle kalmayıp, tespit edilen öğelerin Türkçe derslerinde nasıl kullanılacağını sunmak çalışmayı daha işlevsel bir araştırma yapabilir. Böylelikle, Türk edebiyatından birçok eserin incelenip söz varlığı öğeleri tespit edilerek Türkçe derslerinde kullanılabileceği çıkarımı yapılabilir. Bu şekilde sınıf ve öğrenme ortamı zenginleştirilebilir, öğrencinin ilgi ve ihtiyacına yönelik metin ve etkinlikler tasarlanabilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözcük varlığı*. Bilgi Yayınevi.
- Arslan, K., & Bay, Y. (2023). İlkokul Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 8(1), 14-27. <https://doi.org/10.52797/tujped.1282167>
- Aslan, R. (2022). *Muzaffer İzgü'nün "Ökkeş" Adlı Çocuk Romanı Serisinin Söz Varlığı Ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Söz Varlığı Kazanımlarına Uygunluğu*. [Yüksek Lisans Tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Baş, B. (2016). Çocuk Kitaplarında Ortak Söz Varlığı Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 391-409.
- Çer, E. (2016). Türkçe Öğretiminde Çocuğa Görelik İlkesine Uygun Edebiyat Yapıtlarının Önemi. *İlköğretim Online*, 15(4). <https://doi.org/10.17051/fo.2016.22814>
- Dilekçi, A. (2022). Türkçe ders kitaplarının nitelik yönünden değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1310-1328.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe'de metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 603-637. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.454>
- Bayraktar, İ., & Erkoç, S. (2021). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Balina ile Mandalina" Kitabının Bir Ders Aracı Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1187-1204.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Maden, A. (2021). Söz varlığını zenginleştirme açısından Türkçe dersi öğretim programı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 756-777.
- Mert, E. L. (2014). Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılabilirlik etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- Mete, Ö.Ö. (2016). *Sevim Ak'ın Çocuk Edebiyatı Romanlarının Söz Varlığı Açısından Çözümlemesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı 1-8. sınıflar*. MEB Yayınları.
- Ömeroğlu, A. F. ve Hakkoyunmaz, S. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin söz varlığı öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 347-362.
- Öz, G. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Sarar Kuzu, T. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisindeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58-76.

- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı Yayıncılık
- Sever, S. Kaya, Z., & Aslan, C. (2011). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. Tudem Yayınları.
- Şimşek Ş. ve Demirel İ. F. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı kazandırma/kelime öğretimi etkinliklerinin kullanılan yöntemler açısından incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 317-330.
- Türk Dil Kurumu (2024). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yavuz, M. (2020). Türkçe dersi öğretim programı ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Language is a crucial tool that carries a nation's history, thoughts, and emotions, serving as a powerful shared heritage. This heritage is transmitted through literary texts, playing a vital role in uniting and preserving cultures. Texts not only convey culture but also reflect the intellectual evolution and thought processes of a society. In education, texts play an important role in fostering communication skills and helping students develop language proficiency. They aid in understanding language structure, improving listening, speaking, reading, and writing abilities, and enhancing critical thinking. Additionally, texts contribute to enriching students' vocabulary, which is crucial for effective language use. Despite the significance of textbooks in teaching, recent studies indicate shortcomings in adequately addressing language skills. Therefore, identifying and utilizing distinguished literary works, especially from children's literature, can complement textbooks and improve language teaching practices.

Method

Research Design

This study utilized the qualitative research method of document analysis. Document analysis involves analyzing written and visual materials to uncover phenomena when observation and interviews are not feasible (Yıldırım & Şimşek, 2011, p. 187). This analysis includes processes such as locating, reading, note-taking, and evaluating sources (Karasar, 2013, p. 183).

Examined Documents

The primary document examined in this study is Yalvaç Ural's book *Tembeller Orkestrası* (The Lazy Orchestra). The first edition of the book was published in 2013. For this study, the 9th edition published by Yapı Kredi Yayınları in 2022 was examined. *Tembeller Orkestrası* is a storybook written by Yalvaç Ural for children. The book was examined with the aim of creating an effective learning environment in Turkish language teaching and was considered for use in Turkish language textbooks.

Another document examined in this study is the Turkish Language Teaching Curriculum. Published by the Ministry of National Education in 2019 for grades 1-8, this curriculum guides Turkish language teaching and includes essential learning outcomes.

Data Analysis

Aksan (2015, p. 34) categorized vocabulary elements into eight subcategories: basic vocabulary, foreign words, idioms, proverbs, relational words, fixed phrases, terms, and translated words. This categorization facilitated the examination of Turkish vocabulary. The study followed this categorization by Doğan Aksan. However, basic vocabulary elements were not specifically searched for; instead, translated words and foreign words were examined together. The vocabulary of *Tembeller Orkestrası* was identified through scanning and reviewed by a field expert.

To relate the identified elements to the objectives of the 2019 Turkish Language Teaching Curriculum, vocabulary elements were matched with middle school-level learning outcomes related to vocabulary. Different skills serving the same purpose among the identified outcomes were classified and examined together. This approach aims to make activity suggestions more accessible and understandable for practitioners targeting all four language skills.

Results and Discussion

Improving the four basic skills of Turkish education is closely related to enhancing vocabulary. Vocabulary, in turn, is developed through text materials found in textbooks, which are the most commonly used resources by teachers in Turkish classes. Literature in the field indicates that texts and related activities in textbooks are insufficient in developing the four basic skills, vocabulary, and grammar.

Drawing from the inadequacy of textbooks from various perspectives, the work *Tembeller Orkestrası* (The Lazy Orchestra) by the prominent children's literature author Yalvaç Ural was analyzed in terms of vocabulary elements. Elements such as idioms, proverbs, fixed phrases, terms, and foreign words were identified and contextualized. Activities were then designed under basic skills categories related to these identified elements.

Learning outcomes related to vocabulary from the 2019 Turkish Language Teaching Curriculum were selected and categorized with the help of a field expert. Building upon the identified vocabulary elements and their contexts from *Tembeller Orkestrası*, activity examples were created. These activity examples were designed considering active learning strategies, principles of learning through text, and deductive methods, suitable for the classroom environment and targeted learning outcomes.

Additionally, activity examples were planned to facilitate students in detecting narrative forms and writing procedural steps in 7th and 8th grades, as well as using humorous elements in their writings in 8th grade.

The study suggests that the findings will be beneficial for textbook authors in selecting quality texts and developing various activity practices aimed at enhancing the four basic skills and vocabulary. It will also provide teachers with ease in diversifying the learning environment, introducing students to different texts, and increasing their engagement in class.

As a result of this study, it can be inferred that many works from Turkish literature can be examined, vocabulary elements identified, and utilized in Turkish classes. This approach can enrich both the classroom and the learning environment, allowing for the design of texts and activities tailored to students' interests and needs.

When activity examples are integrated with technology, it can be said that they will attract more attention from today's students, thereby creating a more productive classroom environment. Web 2.0 tools can be cited as an example of this integration. Web 2.0 tools are used to enhance student interaction, facilitate content creation, and make learning more enjoyable. With the use of these tools, textbooks, which are the fundamental resource for teachers, will be enriched with selected children's literature texts and contemporary teaching methods. It is believed that in such a classroom environment, addressing students' interests and engaging multiple senses will lead to higher-level learning.

Yalvaç Ural is a highly acclaimed author. Building upon this study, it can be suggested that his other works can be analyzed in terms of vocabulary elements. Identifying vocabulary elements and suggesting different contextual activities is expected to facilitate textbook authors and teachers in diversifying their resources.

Based on this research, other children's literature authors from our literature can also be examined. These examinations can not only identify vocabulary elements but also provide guidance on how these elements can be utilized in Turkish classes, thus making the study more functional.

Using the identified vocabulary elements and activity suggestions from Yalvaç Ural's *Tembeller Orkestrası*, it can be said that textbooks criticized from many angles will be enriched, providing convenience to textbook authors and teachers, diversifying activities, utilizing different resources, and ultimately attracting students' interest.